

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هشتاد سال زندگی با مردم

زندگی و آیت الله سید محمد تقی حکیم

(به قلم خودشان)

به کوشش

فرشته چیت ساز - فریده چیت ساز

انتشارات باغ روشن

تهران ۱۳۹۷

Hakim, Sayyid Muhammad Taqi-۱۳۰۵ : حکیم، سید محمد تقی،
 هشتاد سال زندگی با مردم :
 (زندگی‌نامه آیت‌الله سید محمد تقی حکیم به قلم خودشان)
 : سید محمد تقی حکیم
 تهران: انتشارات باغ روشن: ۱۳۹۷
 : ۶۷۴ ص: (مصور) رنگی
 : ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۰۲۲-۷-۵
 : فیبا
 : کتاب‌نامه: ص. ۶۱۹
 Hakim, Sayyid Muhammad Taqi-۱۳۰۵ : حکیم، سید محمد تقی،
 : سرگذشت‌نامه
 : iran — biography — ulama
 : BP۱۵۳/۵/ج۷۷۱۳۱۳۹۷
 : ۲۹۷/۹۹۸
 : ۵۲۴۸۲۲

سرشناسه
 عنوان و نام پدیدآور
 مؤلف
 مشخصات ناشر
 مشخصات ظاهری
 شابک
 وضعیت فهرست‌نویسی
 یادداشت
 موضوع
 موضوع
 موضوع
 رده بندی دسکره
 رده بندی دیوینی
 شماره کتابشناسی ملی

: هشتاد سال زندگی با مردم
 (زندگی‌نامه آیت‌الله سید محمد تقی حکیم به قلم خودشان)
 : سید محمد تقی حکیم
 : فریده چیت‌ساز - فرشته چیت‌ساز
 : رزا غازیان - علی ابر - کتبی - حمیدرضا دهنوی
 : حسین اناری
 : انتشارات باغ روشن
 : ۶۲۴
 : اول، تابستان ۱۳۹۷
 : ۱۰۰۰ جلد
 : ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۰۲۲-۷-۵
 : ۱۰۰۰۰ تومان

عنوان کتاب
 مؤلف
 تدوین و گردآوری / ویراستار
 صفحه‌آرایی
 طراح جلد
 ناشر
 تعداد صفحات
 سال و نوبت چاپ
 شمارگان
 شابک
 قیمت

حقوق چاپ محفوظ و مخصوص مؤلف می‌باشد.
 دفتر انتشارات: ۰۲۱۶۶۶۲۵۸۷۹ - ۰۹۱۲۶۹۵۰۰۶۳
 مرکز پخش: انتشارات باغ روشن

فهرست

.....	سخن ناشر	۲۳
.....	پیش‌گفتار	۲۵
.....	بخش اول: تولد، شوستر، اصل و نسب، خاندان حکیم	۲۷
.....	تولد	۲۸
.....	شوستر	۲۸
.....	خانه ملکی ما د. شوستر	۲۹
.....	خانه ماهرو	۲۹
.....	آغاز تحصیل در ساتب	۲۹
.....	اصل و نسب من و خاندان حکیم	۳۰
.....	محدث شهیر آقا سید نعمت الله جزایری	۳۰
.....	عارف مشهور حاج سید علی شوستری	۳۱
.....	روش عرفانی حاج سید علی شوستری	۳۲
.....	فرزندان حاج سید علی شوستری	۳۳
.....	حاج سید حسین حکیم (طبيب)	۳۳
.....	ترک طبابت	۳۳
.....	بیماری حاج سید علی شوستری	۳۳
.....	چند نمونه از طبابت حاج سید حسین حکیم	۳۴
.....	حاج سید حسین حکیم و اکیپ پزشکی همراه او	۳۵
.....	حاج سید حسین حکیم در خرمشهر	۳۵
.....	معجون نوشدارو	۳۵

۳۶		فرزندان حاج سید حسین حکیم
۳۷		حاج سید عبدالله
۳۷		فرزندان حاج سید عبدالله
۳۸		سید علی اصغر حکیم
۴۰		مرثیه نویسی
۴۰		تالیفات
۴۱		مقالات
۴۲		آخرین توضیح
۴۲		فرزندان سید علی اصغر حکیم
۴۳		وفات
۴۳		سید علی اکبر حکیم
۴۳		پدرم حاج سید احمد حکیم
۴۴		ادعیه و اذکار
۴۴		طبابت
۴۵		بیماری «ربو»
۴۵		استسقای طبلی
۴۵		درمان با داروی کم ارزش
۴۶		کتاب مخزن الادویه
۴۷		اعمال عاشورا
۴۷		اجازات
۴۹		شب نشینی پدرم با مریدان
۵۰		رحلت آیت الله سید احمد حکیم
۵۳		مراسم عید اول

۵۵	 مادرم
۵۶	 خواهرانم
۵۶	 برادرم آقا سید علی اکبر حکیم
۵۷	 فرزندان برادرم
۵۹	 تولد و نسب
۵۹	 سلسله نسب

بخش ۹۵: آغاز تحصیل در دبستان ۸۳

۸۴	 آغاز تحصیل در دبستان دولتی پهلوی شوشتر
۸۴	 وضع دبستان و آموزگاران
۸۵	 ورزش دانش آموزان
۸۵	 تفریحات دانش آموزان
۸۶	 شنا تفریح کودکان و بزرگان
۸۶	 دبستان دولتی سپه شوشتر
۸۷	 همدوره و همدارسانم

بخش سوم: اوضاع شوشتر و بعضی از وقایع و حوادث ۹۷

۹۸	 کشف حجاب
۹۸	 سنگ فرش بازار شوشتر
۹۸	 دعا
۹۹	 پزشکان و اطباء
۹۹	 آیت الله حاج سید محمد موسوی جزایری
۱۰۰	 آیت الله آقا سید محمد مهدی آل طیب
۱۰۱	 وفات آیت الله آقا سید محمد مهدی آل طیب

- بخش چهارم: شروع به تحصیل علوم حوزوی در شوشتر ۱۰۵
- شروع به تحصیل علوم حوزوی در شوشتر ۱۰۶
- لباس روحانیت ۱۰۷
- اولین نماز جماعت ۱۰۷
- بخش پنجم: آغاز تحصیل در حوزه علمیه قم ۱۱۱
- مسافرت به قم برای تحصیل ۱۱۲
- حوزه علمیه قم ۱۱۲
- تحصیل و اداتیدم در حوزه علمیه قم ۱۱۲
- مراجع تقلید و ادارکنندگان حوزه علمیه قم ۱۱۳
- مدیریت حوزه علمیه قم ۱۱۳
- مدارس علمیه طلاب در قم ۱۱۴
- مدرسه فیضیه ۱۱۴
- وسائل رفاهی مدرسه فیضیه ۱۱۵
- حجرات مدرسه فیضیه ۱۱۵
- مدرس مدرسه فیضیه ۱۱۵
- کتابخانه مدرسه فیضیه ۱۱۶
- اوقات درس خواندن طلاب ۱۱۶
- مکان درس خواندن طلاب ۱۱۶
- روش درس خواندن طلاب ۱۱۶
- کتاب درسی طلاب ۱۱۷
- غذای طلاب ۱۱۷
- تقوا و توکل طلاب ۱۱۷

۱۱۸.....	عبادت طلاب
۱۱۸.....	رفت و آمد طلاب با یکدیگر
۱۱۹.....	شهریه طلاب
۱۱۹.....	شهریه نویسنده کتاب
۱۲۰.....	نامه‌های طلاب با پست
۱۲۰.....	حجره طلاب شوشتی در مدرسه فیضیه
۱۲۰.....	آیت‌الله شیخ علی دوانی
۱۲۱.....	ورقه آیت‌الله بروجردی به قم
۱۲۱.....	مجتهدین و مدرسان قم غیر از سه مرجع مشهور
۱۲۲.....	حضرت امام خمینی (ره)
۱۲۳.....	نماز جماعت
۱۲۴.....	دعائی که زود به اجابت رسید
۱۲۴.....	نماز جمعه
۱۲۴.....	نماز باران
۱۲۵.....	درس تفسیر
۱۲۵.....	وعاظ مشهور قم
۱۲۶.....	شروع به تدریس در قم
۱۲۶.....	مراجعت به شوستر
۱۲۶.....	نماز جماعت و منبر در ماه مبارک رمضان در شوستر
۱۲۶.....	مراجعت به قم
۱۲۶.....	مراجعت به اهواز
۱۲۷.....	در بروجرد
۱۲۷.....	تحصیل در اهواز

انتقال پدرم از شوشتر به اهواز.....	۱۲۷
ازدواج.....	۱۲۸
سفر دوم به قم و ادامه تحصیل در قم.....	۱۲۹
سفر به قم با همسر برای ادامه تحصیل.....	۱۲۹
مراجعت به اهواز و توقف موقت و تحصیل در اهواز.....	۱۲۹
بخش ششم: شرف به نجف اشرف برای ادامه تحصیل.....	۱۳۷
تشرف به نجف اشرف برای ادامه تحصیل.....	۱۳۸
جلوه و شکوه با تابه امام المومنین علی (ع).....	۱۳۸
منزل ما در نجف.....	۱۳۹
شروع به درس در نجف.....	۱۳۹
درس خارج.....	۱۳۹
علامه جعفری.....	۱۴۰
تقریر درس آیت الله خوئی.....	۱۴۰
مراجع مهم تقلید در نجف.....	۱۴۰
برنامه زیارت.....	۱۴۱
رفت و آمد با بستگان.....	۱۴۱
مقبره حاج سید علی شوشتری.....	۱۴۲
زیارات مخصوص امام حسین (ع).....	۱۴۲
خانه حاج سید علی شوشتری در کربلا.....	۱۴۳
زیارت دوره.....	۱۴۳
بین نجف و کوفه.....	۱۴۴
مسجد سهله.....	۱۴۴

- شهر کوفه ۱۴۵
- کوفه و نجف ۱۴۵
- علامه آقا شیخ آقا بزرگ تهرانی ۱۴۶
- اجازه روایتی از علامه تهرانی ۱۴۶
- اجازه روایتی یعنی چه؟ ۱۴۷
- بخش هفتم: مراجعت از نجف و نه سال اقامت در اهواز ۱۵۷
- مراجعته از نجف به اهواز ۱۵۸
- تدریس در مدرسه علمیه آل طیب ۱۵۸
- تدریس در منزل و اسامی حاضران در درس ۱۵۸
- شروع به نوشتن ۱۶۰
- شروع به ترجمه و تالیف کتاب ۱۶۰
- بازنویسی کتب نسخ خطی ۱۶۰
- تکمیل نواقص کتاب‌های خطی ۱۶۲
- فهرست نویسی و تکمیل نواقص کتب چاپ شده ۱۶۳
- مجموعه‌های حاوی یادداشت‌های متفرقه ۱۶۳
- فراگرفتن زبان انگلیسی ۱۶۴
- بخش هشتم: سفر به سوریه ۱۶۹
- ورود به سوریه ۱۷۰
- زیارت حضرت زینب (سلام الله علیها) ۱۷۱
- زیارت حضرت رقیه خاتون (س) ۱۷۲
- مسجد اموی ۱۷۲
- مقام رأس الحسین ۱۷۳

- ۱۷۳ محراب زین العابدین (ع)
- ۱۷۳ صلاح‌الدین ایوبی
- ۱۷۴ قبرستان باب الصغیر
- ۱۷۴ سرهای شهدا
- ۱۷۵ مقام حضرت سکینه و ام کلثوم
- ۱۷۵ عبدالله پسر زین العابدین (ع)
- ۱۷۵ عبدالله پسر امام جعفر الصادق (ع)
- ۱۷۵ عبدالله پسر جعفر "الحیار"
- ۱۷۶ ام سلمه
- ۱۷۶ فاطمه صغری
- ۱۷۶ ام حبیبه
- ۱۷۶ حفصه
- ۱۷۶ بلال حبشی
- ۱۷۷ عبدالله پسر ام مکتوم
- ۱۷۷ حجر پسر عدی
- ۱۷۸ قبر معاویه
- ۱۷۸ قبر محیی‌الدین بن العربی
- ۱۷۹ موزه شام
- ۱۸۵ بخش نهم: من از بیت المقدس آمده‌ام
- ۱۸۶ بیت المقدس و مسجدالاقصی
- ۱۸۶ حرکت به سوی اردن، فلسطین و بیت المقدس
- ۱۸۷ قبر حضرت موسی (علیه السلام)

۱۸۷		بيت اللحم
۱۸۷		بركه سليمان
۱۸۸		قبر يونس پيغمبر
۱۸۸		خليل الرحمان
۱۸۸		بيت المقدس
۱۸۹		گردش در بيت المقدس
۱۸۹		مسجد الاقصى
۱۹۰		معاج
۱۹۰		قبه الصخره
۱۹۱		محكمه داود
۱۹۲		كليساى قيامت
۱۹۲		ديوار نديه
۱۹۲		بازار بيت المقدس
۱۹۲		بادنجان بنفش و سفيد
۱۹۳		بازگشت
۱۹۳		قبر حضرت مريم
۱۹۳		لاجئين فلسطين
۱۹۳		پايان سفر بيت المقدس
۱۹۷		بخش دهم: سفر لبنان
۱۹۸		سفرنامه لبنان
۱۹۸		بيروت
۱۹۹		هتل نزل الرحاب

۲۰۰	شهر بحمدون
۲۰۰	رهبر شیعیان لبنان
۲۰۱	شهر صور
۲۰۱	دیدار با آیت‌الله شرف‌الدین
۲۰۲	سخنان آیت‌الله شرف‌الدین
۲۰۳	بعلبک و محل اقامت ما در آن شهر
۲۰۴	باغ‌های ارفاف بعلبک
۲۰۴	قلعه بعلبک
۲۰۵	زحله
۲۱۱	بخش یازدهم: انتقال به تهران
۲۱۲	انتقال به تهران
۲۱۲	آغاز آشنائی با اهالی حصاربوعلی
۲۱۳	انتقال به «حصار بوعلی»
۲۱۳	اولین ماه رمضان در مسجد «حصاربوعلی»
۲۱۴	تقاضای اهالی حصاربوعلی جهت سکونت دائم امام جماعت
۲۱۴	عید نوروز ۱۳۴۱ و سفر به اهواز و شوشتر
۲۱۴	عده‌ای از «حصاربوعلی» به اهواز و شوشتر آمدند
۲۱۵	جابجائی در خانه‌های حصاربوعلی
۲۱۵	منزل ملکی ما
۲۱۶	ترتیب واگذاری زمین به ما
۲۱۶	ساختن زمین
۲۱۷	صلح خانه به همسر

- ۲۱۷..... با اهالی شمیرانات آشنا شدیم
- ۲۱۸..... زمینه مساعد برای تألیف کتاب
- ۲۱۸..... زمینه مساعد برای چاپ کتاب
- ۲۱۹..... تأسیس کتابخانه مسجد جامع خصاربوعلی
- ۲۲۷..... بخش دوازدهم: سفر حج
- ۲۳۸..... سفر حج
- ۲۳۸..... قصد زارت خانه خدا
- ۲۴۱..... کویت
- ۲۴۲..... شوشتری‌ها، مقلد کویت
- ۲۴۲..... ورود به «جده»
- ۲۴۳..... فرودگاه جده
- ۲۴۴..... مدینه الحاج
- ۲۴۵..... با کاروان
- ۲۴۸..... جده
- ۲۵۰..... کاروان در جده
- ۲۵۱..... مدفن حواء
- ۲۵۲..... اول مکه یا مدینه
- ۲۵۳..... به سوی مدینه
- ۲۵۳..... چرا به مدینه می‌رویم؟
- ۲۵۴..... کاروان کویتی در مدینه
- ۲۵۴..... نخستین زیارت در مدینه
- ۲۵۷..... مدینه
- ۲۵۸..... خوشحال شدم
- ۲۵۹..... درهای مسجد النبی

۲۵۹	نقشه درهای مسجد پیامبر(ص) در مدینه
۲۵۹	کیوتران حرم
۲۶۰	روضه
۲۶۱	در مسجد النبی
۲۶۲	مفاتیح
۲۶۴	مهرگذار دن
۲۶۵	عمامه سی
۲۶۵	سادات بخانه
۲۶۶	مساجد مدینه
۲۶۷	حدیث
۲۶۹	باغ سلمان
۲۶۹	تاریخ بقیع
۲۶۹	جغرافیای بقیع
۲۷۰	قبر اسماعیل
۲۷۰	برنامه بقیع
۲۷۰	ورود زنان به بقیع
۲۷۱	روش زیارت
۲۷۱	تعیین قبور بقیع
۲۷۲	در بقیع چه کردیم؟
۲۷۴	شهداء احد
۲۷۵	نقشه مربوط به شهداء احد
۲۷۵	قبر عبدالله پدر پیامبر
۲۷۶	امر به معروف و نهی از منکر
۲۷۷	اعتقادات اهل تسنن
۲۷۸	راهی ندارد؟

۷۹	مسجد الحرام و کعبه
۷۹	پرده کعبه
۷۹	بر در کعبه
۷۹	طواف
۸۰	مشکلات طواف
۸۰	حجر الاسود
۸۰	زیارت اماکن متبرکه در مکه
۸۱	قبر بنی ابوطالب یا مقبره المعلا
۸۱	عرفات
۸۲	انتظامات ر عرفات
۸۳	مشعر
۸۳	حرکت به سوی «منی»
۸۳	در منی
۸۴	قربانی
۸۴	سرتراشیدن یا تقصیر
۸۴	بقیه اعمال حج
۸۴	عمره مفرده
۸۵	سفر حج تمام شد
۸۵	طواف وداع
۲۹۷	بخش سیزدهم: سفرنامه عراق
۲۹۸	نجف
۲۹۹	وادی السلام
۲۹۹	به یاد زمان تحصیل
۳۰۰	بین نجف و کوفه

- ۳۰۱..... مسجد کوفه
- ۳۰۲..... کربلا
- ۳۰۲..... در کاظمین
- ۳۰۲..... بین بغداد و کاظمین
- ۳۰۳..... در بغداد
- ۳۰۴..... در مدائن
- ۳۰۴..... سامرا
- ۳۰۹..... بخش چهاردهم: تألیفات
- ۳۱۰..... تألیفات
- ۳۱۰..... اول: حقوق زن در دین اسلام
- ۳۱۱..... دوم: حقوق و حدود آزادی زن اسلام
- ۳۱۱..... سوم: مناسک یا راهنمای اعمال حج
- ۳۱۲..... از خدا بخواه
- ۳۱۲..... فراموش مکن
- ۳۱۳..... چاپ‌های «مناسک یا راهنمای اعمال حج»
- ۳۱۳..... چهارم: راهنمای تجزیه و ترکیب و قواعد صرف و نحو عربی
- ۳۱۴..... چاپ‌های این کتاب
- ۳۱۵..... پنجم: سخنان حضرت موسی بن جعفر (ع)
- ۳۱۵..... چاپ‌های این کتاب
- ۳۱۶..... ششم پدر و فرزند
- ۳۱۷..... ترجمه انگلیسی پدر و فرزند
- ۳۱۷..... هفتم: فلسفه و اسرار حج
- ۳۱۸..... هشتم: «الهام از گفتار علی علیه‌السلام»
- ۳۱۹..... نهم: «مناسک حج»

۳۱۹	دهم: «درس‌هایی از مکتب امام صادق علیه‌السلام»
۳۲۰	یازدهم: «خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها»
۳۲۱	چاپ‌های این کتاب
۳۲۱	دوازدهم: «پیام پیامبر»
۳۲۲	سیزدهم: «قرآن از زبان قرآن»
۳۲۳	چهاردهم: «چگونه قرآن بخوانیم»
۳۲۳	چاپ‌های این کتاب
۳۲۴	پانزدهم: «دقائق التوحید فی نهج البلاغه»
۳۲۴	شانزدهم: «زبان عربی»
۳۲۵	هفدهم: «زنگی‌نا قاضی نورالله مرعشی شوشتری»
۳۲۵	هجدهم: «آسان‌ها بیت»
۳۲۵	نوزدهم: «بوی بهشت»
۳۲۶	بیستم: «تربیت و اخلاق در اسلام»
۳۲۶	مقالات
۳۵۷	بخش پانزدهم: تدریس
۳۵۸	مقدمه تدریس
۳۵۹	کانون تعلیم و تربیت دینی حکیم
۳۶۱	انجمن دینی جوانان حصار بوعلی
۳۶۳	تأثیر انجمن
۳۶۳	اصل تشکیل انجمن
۳۶۳	هدف از تشکیل انجمن
۳۶۵	خوب بیاندیشید
۳۶۶	اینک پیشنهادات ما
۳۶۹	دعوت به کلاس‌های مسجد صاحب‌الامر(ع)

بخش شانزدهم: انقلاب ۳۹۳

انقلاب پایدار ۳۹۴

اعلامیه‌های انقلابی روحانیون ۳۹۵

نمونه‌ای از اعلامیه‌ها ۳۹۵

تظاهرات و راهپیمایی ۳۹۶

تشکیل کمیته انقلاب اسلامی در حصار بوعلی ۳۹۷

تصرف کاخ نیاوران ۳۹۸

وقایع و شب ۲۳ بهمن ۵۷ در کاخ نیاوران ۳۹۹

دفتر فرح ۴۰۰

جنگ تحمیلی (رژیم مقوم) ۴۰۰

بازدید از جبهه ۴۰۱

قرارگاه «قادیانی» و سوسنکرد ۴۰۱

شهداء ۴۰۲

شهدای حصار بوعلی ۴۰۳

خبر شهادت شهداء، مراسم تشییع و تدفین آنان ۴۰۴

شهید سعید ناطقیان ۴۰۴

شهید ناصر سیفان ۴۰۵

علی خانسفید دومین شهید حصار بوعلی ۴۰۷

شهید غلامرضا حسینی ۴۰۷

بخش هفدهم: تأسیس درمانگاه ۴۳۵

فکر تأسیس درمانگاه ۴۳۶

اولین کلنگ ۴۳۶

تعهد چند نفر برای هزینه ساختمان ۴۳۶

تعیین هیئت امنا و اسم درمانگاه ۴۳۷

۴۳۸		آغاز عملیات ساختمانی
۴۳۹		فکر افتتاح درمانگاه
۴۳۹		مراسم افتتاح درمانگاه
۴۴۰		در مورد کمک به بیماران

بخش هجدهم: تاسیس «کتابخانه عمومی آیت الله سید محمد تقی حکیم وابسته به آستان قدس رضوی»		۴۴۷
--	-------	-----

.....	تاسیس کتابخانه	۴۴۸
.....	فکر تاسیس کتابخانه عمومی	۴۵۰
.....	آماده سازی خان مسکونی ما برای کتابخانه	۴۵۱
.....	آغاز بهره برداری از کتابخانه	۴۵۱
.....	ساعات کار کتابخانه و سائز آن	۴۵۱
.....	اعضا کتابخانه و تعداد کتب کتابخانه	۴۵۲
.....	وقف شرعی منزل و کتابها	۴۵۲
.....	تقاضای رسمی شدن کتابخانه	۴۵۵
.....	تقدیرنامه دبیرکل هیأت امنای کتابخانه های عمومی کشور به آیت الله حکیم	۴۵۶
.....	اولین افتتاحیه کتابخانه در ساختمان قدیم	۴۵۷
.....	برنامه و مراسم افتتاح اولی کتابخانه	۴۵۸
.....	خواب و رویای صادق	۴۶۵
.....	قرائت خانه	۴۷۱
.....	مراسم افتتاح از این قرار بود: ۷۸/۹/۳	۴۷۱
.....	ثبت وقف کتابخانه به آستان قدس رضوی با امضاء نماینده آن آستان ۱۳۷۹/۷/۲۶	۴۷۱
.....	تحويل کتابخانه	۴۷۳
.....	کتب خطی کتابخانه	۴۷۳
.....	خواب و تعبیر آن	۴۷۷

لوح تقدیر	۴۸۱
مراسم افتتاح دوم کتابخانه در ساختمان جدید	۴۸۲
کتابخانه آیت‌الله حکیم در مطبوعات	۴۸۳
کتابخانه عمومی آیت‌الله سید محمد تقی حکیم وابسته به آستان قدس رضوی در نشریات آستان قدس	۴۸۵
بخش نوزدهم: نکوداشت‌ها و بزرگداشت‌ها	۵۵۳
بزرگداشت و تجلیل از چهار عالم شمیران	۵۵۴
تجلیل از آیت‌الله حکیم در شوستر	۵۵۶
یک تقاضا از نهدا و میراث فرهنگی شوستر	۵۵۸
تقاضا برای مهرالس	۵۵۹
نکوداشت شهرداری منطقه ۱ آیت‌الله حکیم	۵۵۹
نکوداشت «جمعیت یاوران شوستر» ر آیت‌الله حکیم	۵۶۱
بخش بیستم: آیت‌الله حکیم در مصاحبه‌ها و مطبوعات	۵۹۷
آیت‌الله دکتر سید محمد تقی حکیم در مصاحبه‌ها، انجمنی و تلویزیونی و مطبوعات	۵۹۸
آیت‌الله سید محمد تقی حکیم در مطبوعات و رسانه‌های گروهی	۶۰۲
منابع	۶۱۹
آلبوم	۶۲۲

پیش گفتار

هر کس برای زندگی خود تاریخی گفتنی دارد اما بعضی آنها را نیز می‌نویسند و بعضی نوشتن روی آنها فراهم نمی‌شود.

ولی بحمدالله خداوند، این حال و حوصله را به اینجانب داده است تا از زمان کودکی تاکنون، هر چه را که برایش پیش آمده و هر حرکت مثبتی که داشته‌ام به خاطر بسپارم، یادداشت کنم و بفرستد. تا در این اواخر عمر، بر آن شدم تا مغز کار می‌کند و آن خاطرات محو نشده‌اند. نوشتن‌ها از بین نرفته‌اند. هر چه از زندگی خود از دوران کودکی، تحصیل و طلبگی تا حال بیدارم به یسم و از یادداشت‌هایم نیز کمک بگیرم و استفاده کنم. این زندگی‌نامه حاضر محضری از آن ذبیات و نوشتارها است.

بعضی از وقایع و مطالب یاد شده در این کتاب را از بزرگان خانواده شنیده‌ام و مدرک آنها را «اطلاعات خانوادگی» نوشته‌ام و بعضی از حقیقات را که در زمان وقوع آنها بوده و مشاهده کرده‌ام، بدون ذکر مدرک و مأخذ آورده‌ام. علاوه بر رود آیت‌الله بروجردی به قم در سال ۱۳۲۳ شمسی یا جریان نماز باران آیت‌الله خوانساری در سال ۱۳۲۳ شمسی. ولی بعضی از جریان‌ها را که نبوده‌ام با مدرک آورده‌ام. مثلاً فوت مؤسس حوزه علمیه قم آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی که در سال ۱۳۱۵ شمسی اتفاق افتاده است. امید است در این عصر و سال‌های آینده که من نیستم، از مطالب این کتاب، استفاده شود و ضمناً یاد و نامی از نویسنده به عمل آید.

سید محمد تقی حکیم

مهرماه ۱۳۹۲

نیاوران